

Euskal arkitekta aitzindariak

ULA IRURETAGOIENA

Euskal Herriko Arkitekto Elkargoko lehen 16 arkitekto-emakumeen belaunaldia omendu dute, eta horietariko 12 Donostiako Arkitektoen egoitzara bertaratu dira omenaldia jasotzeko. Lehen arkitekta aitzindariak gazteak dira gizonekin konparatuz; gizonena 1930. urtekoa eta emakumeena 1967koa. 70eko hamarkadan lehen emakume belaunaldia jaio zen (ia denak bizirik egun). Frankismoan unibertsitate ikasketak burutu eta ondoren profesioan hasi ziren.

Emakume arkitekto goiztiar hauetako gehienek diote arkitekturarako bidearen erabakia modu apalean egin zutela, inork ez zuela bokazio goiztiarrik azaldu, ez direla arkitekto gurasoen kume. Garaiko estereotipo bati jarraitu zioten: matematikan onak eta margotzea gustuko zuten. Aho batez kontatu dute ondo pasa eta gogobetegarri eta atsegin handiz ibili direla arkitekturan, izan irakasuntzan zein eraikuntzan. Baita lanordu luzeko ikasketak eta lanbidea dela ere.

Arkitekta belaunaldi honek bidea egin du, gizonen artean. Askok senar arkitektoa dute (egun ere ohikoa da bikote arkitektoena). Ibilbideak kutsu politikoa izanda ere, ez dute horren jabekuntzarik. Baten batek matxismorik gabeko lanbidea egin duela esan du inkluso. Profesio eta amatasunaren zailtasunak ez du aipamenik izan, normaltasun-zailtasunen poltsan onarturik. Gure belaunaldiari dagokio irakurketa politizatua egitea, arkitekturen bizitza profesionala duina izan dadin, gizonenaren adina.

Eskerrak: María Teresa Capdevila Bermejo, María Rosario Frías Sagardoy, María Antonia Frías Sagardoy, Teresa Unzurrunzaga Goicoechea, Maite Zelaia Errazu, Rakel Martínez de Ubago Fernández, Aurora Barrio Suárez, María Jesús Zueco Royo, Mari Paz Larrumbide Moreno, Carmen Gómez Daroca, Ana María Fernández Alday, Isabel Cámara Guezala, María Isidra Busturia Bilbao, María Pilar Frías Sagardoy, Amaia Jaurrieta Osés, Cristina Fontán Villanueva. ●

Alemaniak 21 pieza historiko itzuli dizkio Nigeriari

URKO APAOLAZA AVILA

XIX. mendean soldadu britainiarrek arpilatu zituzten brontzezko irudi balioetsuak eta salgai jarri zituzten Europa osoan. Horietako asko Londresko Britainiar Museoan dituzte oraindik.

Kolonialismoaren garaietan Afrikako lurraldeetan egindako arte ondare arpilatzeak itzuli eta egindako kaltea konpontzeko prozesua hasi du Alemaniako Gobernuak, eta Nigeriako Kultura ministroaren esku utzi ditu Beningo erreinuaren denboran egindako brontzezko 21 pieza balioetsu. Tartean daude oba edo errege baten latoizko burua, zeremonia bateko irudi bat eta pitoi suge batek inguratutako tronu baten beste bat.

Pieza horiek Beningo hiritik atera zituzten soldadu britainiarrek 1897an egindako zigor eraso batean. Mende askotako erreinua zen Benin, merkataritza eta brontzezko kultura aberats baten jabea, eta britainiarrek erabat arpilatu zuten XIX. mende bukaeran, Afrikako kolonizazio eta zapalkuntza garai batean.

Piezak Europako hainbat museori saldu zizkieten ondoren, Berlin, Hanburgo, Stuttgart eta Koloniako museoetara, besteak beste. “Dagokion lekura itzultzen da”, azaldu du Alemaniako Kanpo Harremanetarako ministro Annalena Baerbockek, boliz egindako maskara ikusgarri bat nigeriar ministroaren eskutan uztean. Alemaniak halako 1.000 pieza inguru itzuli zizkion uda honetan Nigeriari legalki, eta 21 brontze hauek horren lagin bat baino ez dira.

Hala ere, arpilatutako ondarea askoz zabalagoa da, eta Britainia Handiari leporatu diote honek oraindik halako pausorik ez eman izana. Britainiar Museoan gordetzen dira Beninen eta Afrikako beste toki askotan XIX. mendean lapurtutako milaka pieza. Hango gobernuak, baina, etengabe zapuztu du ondare hori dagokion tokira itzultzeko eztabaida, nahiz eta beste toki batzuetan pauso txiki batzuk jadanik eman diren.

Frantziako Estatuak, adibidez, duela urtebete itzuli zituen Dahomeyko erresumari (Gineako Golkoa) ostutako 26 artelan, XIX. mende amaieran lapurtuak. Hainbat kalkuluren arabera, ordea, gutxienez baliozko 88.000 pieza daude oraindik Frantziako museoetan, Saharaz azpiko Afrikan jatorria dutenak.

Alemaniak emandako pausoa akuilu izatea nahi dute agintariak, baina legez itzultutako piezetako askok alemaniar museoetan jarraituko dute, maileguan emanak. Orduko arpilatze kulturala, ezinbestean lotuta baitago Afrikako herrialdeek gaur egun oraindik jasaten duten arpilatze ekonomiko eta ekologikoarekin. ●